

ЮРІЙ ЛИПА – АПОСТОЛ НОВІТНЬОГО УКРАЇНСТВА

До 125-річчя від дня народження

В історії сучасної – незалежної, соборної – України, не зважаючи на те, що вона твориться уже четвертий десяток літ (про її тисячолітню тривалість поки що поговоримо), ще залишається багато білих плям. А це означає, на наш погляд, що ми ще, мабуть, не досі до того рівня, аби, беручи до уваги, пізнаючи усе здобуто раніше, почали розбудовуватись з урахуванням минулого. Мабуть, ми ще не стали великими розумниками, які твердо стоять на підвалинах історії. Прагнемо, і то наввипередки, бути модерновими, навіть наймодерновішими (дається взнаки досі – наша меншовагість, яку так увесь час втокмачував нам наш «старший брат»), втокмачував не тільки в пресловутий радянський час, а ще раніше – в царські часи, відтоді, як Україна потрапила в тенета цього захланного «брата»), а відтак – у результаті – топчемося на місці, а то і відкочуємося назад у своїй суспільній атмосфері, у своїй звичній буденності, назад. Прикладів, мабуть, не варто наводити. Один із них – наша теперішня ситуація, коли у полум'ї війни опинилась чи не третина нашої держави... Та й, зрештою, і тилова частина України не в ліпшому становищі.

Однією з тих білих – українських! – плям є постать Юрія Липи, одного із велетнів української думки, який чітко окреслив минуле і майбутнє України – як держави, українського народу – як нації. Якимось одним із моїх польських друзів (він дуже глибоко простудіював життя і творчість Юрія Липи) мовив: «Якби мали в своєму обширі таку особистість як Юрій Липа, то не просто спирались би в своїй ментальності на його розуміння, на його глибинні висновки, а про нього голосили би на весь світ. Він так глибоко розуміє призначення своєї славної України в світовому вимірі, що аж дух захоплює!» Зізнаюсь, такої оцінки, такого осмислення особистості Юрія Липи від цього свого друга я не очікував, бо за час нашої дружби він у моєму розумінні сприймався мною передусім як справжній патріот своєї держави – Польської, своє життя він готовий віддати за неї. Він слугував, принаймні для мене, взірцем справжнього патріотизму. При цьому він є шляхетним симпатиком України, який добре розуміє її особливу місію і готовий прислужитися їй, як настане така потреба. Зрештою, він це повсякденно робить у теперішні непрості часи, коли війна, спричинена московською ордою, ввірвалася на наші терени.

Десь у червні-липня 1944 р., коли вже чітко було зрозуміло, що коричнева німецька чума програє війну із більшовицькою Росією, Юрій Липа, який в той час перебував на Яворівщині, що на Львівщині, відповів окремим своїм «доброзичливцям», які радили йому податися на захід, бо тут його може очікувати лиха доля від радянців, відповів: «Там друзів нема, тут вороги, і я тут більше потрібний». І залишився... Залишився – хоча добре усвідомлював, що прихід на цей раз червоної – радянської – чуми не принесе радості ні дорогому йому українському народові, ні йому особисто, ні його сім'ї. Ще раніше він передбачав, як згадують його сучасники, свою страшну кончину. Що і сталося – від злісних енкаведистських рук, які цинічно вкоротили йому

віку його ж скальпелем, з допомогою якого він не раз рятував людське життя. Уже понад 80 років минуло з того часу, понад 80 років пам'яті... чи безпам'ятства?

Парадоксально, понад 80 літ злетіло, як відійшла у Вічність ця Велика Особистість, з них уже понад 34 роки, як було проголошено Незалежність його рідної Вітчизни – України, а він досі залишається білою плямою в нашій історії. Його чітке розуміння особливостей нашої нації, нашої держави (він був серед тих, як і зокрема його батько – великий тарасівець Іван Липа, що заклали конкретні підвалини новітньої Української держави – заклали в умовах більшовицько-української війни 1917–1920 років), мали би стати основою для новітньої української державності. Однак, чи то через «великі розуми» новітніх «великих державників», чи то через елементарне незнання (а можливо, небажання знати) його помисли ще десь далеко від нашого часу. Його Велика українська трилогія («Призначення України», «Чорноморська доктрина», «Розподіл Росії»), на жаль, не є настільною книгою для новітніх борців-державників. Невелика кількість українського люду знайома із цією широкоформатною – з точки зору історії і нашої теперішньої повсякденної практики – комплексною працею. А ті, що знайомі з нею, досить часто, використовуючи її положення, не називають їх автора, а це і є своєрідним приховуванням його від практикуючого люду. Не сумніваюсь, що якщо б його творчі здобутки, – особливо в царі-

Портрет Юрія Липи роботи
Семена Грузберга, Львів, 1943

ні філософії, політики, історії, дійшли до народу, до лідерів країни, – то, можливо, і не сталися б ті страшні події, які вже понад десять років терзають Україну, її народ. Події, спровоковані ще недавнім «старшим братом» – Росією, московською ордою на чолі з тираном Володимиром Путіним, події, які мають метою стерти з лиця землі державу з тисячолітньою історією, високими творчими надбаннями. Юрій Липа чітко визначив місце і призначення України в світових вимірах, при цьому він ніде і ніколи не вивищував рідний нарід, омріяну державу над іншими. Він виключно бачив Україну в колі світових держав – рівною, дружньою, мирною. І в

своїй історіософській праці «Призначення України» він однозначно стверджував місце нашої держави у світовому порядку: «Призначення України є тільки в ній самій, її доля є в її людях та в їх моральних і матеріальних засобах. Цим твердженням нав'язуємо радше до традицій українських синтетиків перед дев'ятнадцятим століттям...». І ще: «Упадають і підносяться велетенські культури, державні системи, могутні заміри. Український світ з його свідомістю минулого і характером людей є в тим поході. Провидіння дало йому призначення, а уділом одиниці є лиш одне: знати, що і в її житті, як і житті раси, віра врятує вірних. Віра в Того, що створив і дав людям окремі лиця, а расам окремі дороги до своєї величі».

А ось ще одне актуальне твердження про своєрідність поглядів Юрія Липи (на цей раз Юрія Кочубея, тоді викладача Дипломатичної академії при МЗС України, відомого українського дипломата): «І сама назва книжки «Призначення України» для нас, сучасних, звучить ніби месіанський трактат. Ми, нинішні українці, так далеко не заходимо у своєму думанні. А він пішов... Бо побачив прірву, перед якою стояла Україна».

Дмитро Санига читає вірші Юрія Липи

Юрій Липа, діставши прекрасне виховання у своєму сімейному колі – від батька Івана і названої матері, дружини батька, народної вчительки Марії Шепель-Шепеленко, досконало оволодів основами знань, згодом розвинув їх у собі – під впливом історичних подій, в яких ще в юному віці брав безпосередню участь, у складі українського війська через жахіття більшовицько-української війни, через фронти пройшов шлях від Одеси до Кам'янець-Подільського, де в той час перебував уряд Української Народної Республіки (бачене тоді лягло в основу його тритомної книги «Нотатник» – зримо фактологічне свідчення незмінності російської орди, яка в той час чинила страшні злочини, такі ж як і тепер чинить). Тоді, як і пізніше, доля зводила Юрія Липу з багатьма членами уряду України, до складу якого входив і його батько (займав міністерську посаду, до того ж двічі), з відомими літераторами, митцями і, зрозуміло, політиками. Ясний розум, глибоке мислення, знайомства, накопичений багаж знань привели його згодом до творчості в царині художнього слова (повісті, оповідання, роман, поезія, драматичні твори тощо), науки (літературознавство, мистецтвознавство, політика, історіософія тощо). А відтак, обравши професію лікаря і здобувши високу медичну освіту, він став прекрасним (про це свідчить спогади його сучасників) професіоналом в обороні здоров'я людини – як у практичній, так і науковій діяльності в сфері.

Вершиною його життєвого подвигу є, безперечно, Велика українська трилогія – яка об'єднує три історіософські праці «Призначення України», «Чорноморська доктрина», «Розподіл Росії». Про широкий і глибокий зміст трилогії свідчать уже самі назви її складових. Написані ці праці в кінці 1930-х і на початку 1940-х, однак і нині, в XXI столітті, вони не втрачають своєї актуальності. Фактично, це чи не перша українська концепція нашої, вітчизняної, геополітики на далеку перспективу. Ця тема, без сумніву, не була чужою сучасникам Юрія Липи. Але у чіткому, виразному, послідовному і концептуальному викладі вона була першою. Таку оцінку трилогії давали ті, що були знайомі з нею. Зрештою, про актуальність далекоглядних висновків Юрія Липи свідчить хоча б його твердження: «Росія без України не може існувати. Проте Україна, як держава, не відбудеться, поки не розпадеться Російська імперія». І справді, сьогоденні події підтверджують цей висновок. Адже своїми діями, нинішні рашисти прагнуть стерти з лиця землі державу Україну, Український нарід.

Цьогорічний ювілейний рік – як батька, так і сина – зобов'язують нас усіх сьогоднішніх максимально зануритись у їхні творчі набутки і докласти максимум зусиль, аби їх передбачення нарешті збулися, аби Українська держава засяяла у вільному колі народів світу.

Дмитро САПИГА,
директор Всеукраїнського державного багатопрофільного видавництва «Каменяр»